

Iskolai alapítványok Óbudán

Ennek az egykor önálló városként élő kerületnek mindig szívügye volt az iskola. Az aquincumi alapokra épült középkori Óbudán működött az Anjouk idején hazánk első egyeteme. A kolostori iskolákban is szép számmal tanultak a növendékek. A vérzivataros évszázadok békés szüneteiben ismét újraépültek a lerombolt iskolák, ahol többféle vallásfelekezet, nemzetiség gyermekeit oktatták. Az óbudaiak áldozatkészségének köszönhetően „közérből” hozták létre a század elején az Árpád Gimnáziumot is.

A kisvárosi hangulatú Óbudán közismert és köztiszteltben álló emberek voltak az iskolák pedagógusai. Becsülték, elismerték a tudásukat, emberi tartásukat. Hasonló becsületük volt a jól tanuló diákoknak is. Az Árpád Gimnáziumban már évtizedekkel ezelőtt Ferenczy Béni által készített Bugát Pál-émlékplakettal jutalmazták azokat a tanulókat, akik kiváló eredményt értek el a természettudományok területén. Ezeket a plaketteket ma is családi ereklyeként őrzik az óbudai családok.

Az 1960-as években kezdődő lakótelepi építkezések szinte teljesen lerombolták a régi Óbudát. Az „öslakosság” zömét pedig, akik túléltek a zsidóirtást és a svábok kitelepítését más kerületekbe szórták szét. Az egykori lakók, a volt diákok már látogatóként, idegenként jöttek vissza alkalmanként, hogy az égbe nyúló paneltömbök között keressék régi emlékeiket. A megmaradt kiskocsmák, az egykori iskolák, néhány rezervátumszerűen épségben hagyott földszintes ház köszönt vissza csupán régi ismerősként.

Talán a gyökeres változások tudatalatti ellensúlyozásaként, a „régiság” való nosztalgikus emlékezések hatására is döntöttek úgy egykori diákok, tanárok érettségi találkozókra, évfordulós összejöveteleken, hogy emléket kellene állítani. Így született meg az 1970-es évektől kezdve azok az óbudai iskolai alapítványok, amelyekkel közösségek és egyének kívánták leróni hálájukat az egykori „alma mater”, s annak egy-egy kiváló tanára iránt. (Ez a nemes gesztus akkor még igazi anyagi áldozatvállalást jelentett, mivel nem lehetett az adóalapból, úgy mint a jelenlegi adórendszerben leírni a kulturális alapítványokat.) Az alapítványok zömét azok az 1950-es években végzett diákok hozták létre, akik évtizedek múltán már felnőtt fejjel, sokféle hazai és külföldi tapasztalat birtokában, elfogulatlanul minősíthették egykori tanáraik munkáját kiválóra. Ezek a kollégák szakmailag jól felkészült, hivatásukat, a gyermekeket szerető, a nemzet neveléséért mélyen felelősséget érző férfiak voltak, akiket hivatásuk teljesítésében nem gátolhatott az 1950-es évek „közhangulata”, a stréber éberkedés, a kisültő gáncsoskodás, az esetenkénti fakabátos „hivatalos elvárás” és a gyér anyagi elismerés sem. Ők elsősorban saját pedagógus-lelkiismeretükre hallgatva adtak tudást és tartást. Ezt követelték meg diákjaiktól is, akik ezt olyan erkölcsi elismeréssel köszönték meg, amelynél szebb kitüntetéset pedagógus nem kaphat!

Különösen szép csokor állt össze az 1970-es, 1980-as évek fordulóján az Árpád Gimnáziumban egyéni és csoportos alapítványokból. Megható olvasni egy-egy alapítvány indoklását is. Dr. Lengyel Béla 1952-ben érettségizett diák 1977-ben 10 000 Ft-ot ajánlott fel a magyar irodalmi pályázat első két helyezettjének évenkénti jutalmazására az alábbi indítással: „Édesapám – isten nyugosztalja békében –, unokabátyám, akit a második világháború apokaliptikus vérzivatarára ragadott el és jómagam is ennek az alma maternek a falai között tanultunk, innen búcsúztunk a középiskolás diákélet emlékeitől. Ennek a generációs kapcsolatnak kívánok alapítványommal emléket állítani. Kifejezésre kívánom juttatni azt a hálát és tanítványi tiszteletet, ami az Árpád Gimnázium szellemét megtestesítő morális és szociális emberré válásunkban farsadtságos szerepet vállaló néhai és még ma is köztünk lévő szeretett tanáraink iránt érzek.”

A gimnázium kiváló szaktanárainak, egykori osztályfőnökeinek emléket őrzik az alábbi csoportos alapítványok: Gombár Vince-díj a görög–latin műveltség ápolásában; Karádi Károly-díj a biológia–kémia; Krajcsovics Márton-díj a magyar nyelv és irodalom; Iglói Mihály-díj a testnevelés tantárgyakban; Udvarhelyi Ágoston Kalokagathya-díja pedig a sokoldalúan kiváló tanuló jutalmazására szolgál. Ez utóbbi díjalapító öregdiákok azt írják, hogy alapítványuk „egyszerre kapcsolódik az iskola hagyományaihoz és Udvarhelyi Ágoston tanár úr nevelői tevékenységéhez, aki kiváló felkészültségével, nemes emberi tulajdonságaival, sok szeretettel, odaadással és türelemmel azon munkálkodott, hogy tanítványaiban a legtisztább emberi értékeket alakítsa ki. Az érettségi után figyelemmel kísérte életpályánkat és atyai barátsággal, szeretettel, jókedvvel adott baráti tanácsot, segítségét.”

A felsorolt alapítványok a hagyományépítés mellett szervesen beépülnek a tanári munkába és komoly serkentő erőt jelentenek főleg az érettségiző diákok számára. Mostanában, mikor helyenként sajnálatos divattá vált a „lazítás”, a nem tanulás, a lógás, ezek az alapítványi díjak pusztá létükkel is a szorgalmas tanórai és az elmélyült szakköri munkát, a lelkiismeretes tanulást, a becsületes emberi helytállást sugallják. Az alapító diákok még részesei lehetnek a klasszikus műveltség megismerésének, de sajnálatos tapasztalhatták, hogy az 1950-es évektől hogyan szorultak vissza ezek a stúdiumok – szinte pótolhatatlan úrt hagyva nemzedékek „általános műveltségében”.

Ezért tölthetnek be ezek a díjak egyfajta ébren tartó szerepet is, amely serkentheti a mindenkori első osztályosokat arra, hogy pl. amatőr színjátszókként előadják a görög-római drámairodalom diákszínpadra állítható gyöngyszemeit. Az alapítványok díjait általában ballagási ünnepélyeken adják át az arra érdemes diákoknak, nevelőknek. Az ünnepélyes hangulatot csak fokozza, hogy a díjakat a névadók rokonai, leszármazottai vagy az alapító öregdiákok adják át. A pénz- és könyvjutalmak mellett a győztesek plaketteket is kapnak és nevüket megörökítik.

Az Árpád Gimnáziumhoz hasonló alapítványokkal találkozunk az új, békásmegyeri *Veres Péter Gimnáziumban* is. A szülői munkaközösség és az egykori népfront alapítványai szerves részét jelentik az iskola hagyományépítő tevékenységének, amelynek célja, hogy az időtálló értékeket, a jellemes diákeletet meggyökereztesse ezen az óriási lakótelepen is. Az egykori diákok mellett több nemes példa van arra is, hogy pedagógusok, szülők hoznak létre iskolai alapítványokat.

A *Martos Flóra Gimnáziumban* pl. a matematika–fizika szakos tanárok munkaközössége „saját zsebből” hozta létre a Bolyai-alapítványt a kiváló tanulók jutalmazására.

A *Raktár Utcai Általános Iskolában* dr. Verebély Anna egykori igazgatónő létesített Zrínyi Ilona-alapítványt a jól tanuló diákok jutalmazására.

A kerületi *zeneiskolában* Gyallay József és felesége hagyatékából jutalmazták évente a legtehetségesebb vonósnövendékeket. Ugyancsak a zeneiskolában, a hangszerállomány növelését szolgálja Bánk Judit igazgatónő *Aelia Sabina*-alapítványa.

Vannak olyan alapítványok is, amelyek nem járnak pénzbeli juttatással, erkölcsi értékük azonban igen jelentős.

A *Vörösvári Úti Általános Iskolában* Hornok Imre szülő 50 db Czabán Samu-emlékplakettet készített az iskola névadójáról, amelyet a legkiválóbb tanulók és veterán pedagógusok kapnak. (Az első plakettet Darnyi Tamás olimpiai bajnoknak, az iskola egykori tanulójának adományozták.)

A *Kiscelli Úti Általános Iskolában* a Gelléri-serlegré vesik a tantestület szavazata alapján legkiválóbb végzős nyolcadikos tanuló nevét, aki oklevél- és emlékszerleg-jutalomban részesül.

A zenei világnap alkalmából évente rendezett hangversenyen *Aelia Sabina* (aquincumi zeneművész) nevét viselő emléklakettet kapnak azok a növendékek és felnőttek (6 fő), akik a kuratórium véleménye szerint a legtöbbet tették Óbuda zenekultúrájáért.

A felsorolt alapítványokat a jövőben valószínűleg újabbak fogják követni, hiszen az elődök nemes példája a jelenlegi végzős diákokat is ösztönözni fogja arra, hogy majdan ők is emléket állítsanak a ma még „névtelen” pedagógusaiknak, akik között a korábbiakhoz hasonló kiváló tanárok vannak.

Dr. Tóth József

A Honismeret KÜLFÖLDÖN is előfizethető. A folyóirat előfizetési díja postaköltséggel együtt egy évre 30 svájci frank, illetve annak megfelelő értékű konvertibilis valuta. Az előfizetéseket kérjük a következő címekre küldjék:

NYUGAT-EURÓPÁBAN: Parragi Anikó CH-8051 Zürich, Luegisland str. 41. Tel.: (141-1) 322-44-68

A TENGERENTÚLON: Mózsai Ferenc – FRAMO Publishing, 561 W. Diversey Pkwy. Ste. 219, Chicago, IL 60614, USA Tel.: (1-312) 477-14-85

Új előfizetőinket kérjük, kézhez kapván a lapot, mutassák meg ismerőseiknek, s hívják fel figyelmüket az előfizetés lehetőségére.